

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2017. gada 18. jūlijā Nr.1-6/10

Satversmes tiesas tiesnesei
Daigai Rezevskai
Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr. 2017-10-01

2017. gada 21. jūnijā Tiesībsarga birojā saņemts Jūsu lēmums, ar kuru Latvijas Republikas tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr. 2017-10-01 „Par Kriminālprocesa likuma 629. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam”. Lēmumā tiesībsargs uzaicināts izteikt viedokli par apstrīdēto normu atbilstību Satversmei un citiem jautājumiem, kuriem, pēc tā ieskata, varētu būt nozīme lietā Nr. 2017-10-01.

Vispirms vēlos norādīt, ka viedokli par Kriminālprocesa likuma 629. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam esmu paudis Satversmes tiesas lietā Nr. 2016-13-01.¹ Uzskatu, ka viedoklī paustās atziņas ir attiecināmas arī uz šo lietu, un ir nodrošināma arī konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pamattiesību īstenošana un aizsardzība pilnā apmērā.

Turpmāk pievērsīšos tikai jautājumam par Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Satversmes 91. panta pirmais teikums noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

Savukārt apstrīdētā norma - Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas otrais teikums noteic, ka apgabaltiesas lēmums par noziedzīgi iegūtu mantu nav pārsūdzams kasācijas instancē.

¹ Tiesībsarga 2016.gada 31.oktobra vēstule Nr.1-6/13 “Par viedokļa sniegšanu lietā Nr.2016-13-01”.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka šāds pārsūdzības ierobežojums ir pretrunā Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, jo paredz atšķirīgas procesuālās garantijas mantas īpašniekiem atkarībā no tā, vai process par noziedzīgi iegūtu mantu ir ticis izdalīts atsevišķā kriminālprocesā, vai nē.

Tiesiskās vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Vienlaikus vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.²

Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, nepieciešams noskaidrot: pirmkārt, vai ir personas (personu grupas), kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos; otrkārt, vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; treškārt, vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats.³

Varu piekrist pieteikuma iesniedzējam, ka personas, kuru tiesības rīkoties ar mantu ir aizskartas atsevišķā kriminālprocesa ietvaros, un personas, kuru tiesības rīkoties ar mantu ir aizskartas pamata kriminālprocesa ietvaros, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. Abām personu grupām ir identisks procesuālais statuss kriminālprocesā. Līdz ar to ir izvērtējams, vai pret abām šīm personu grupām tiek pieļauta atšķirīga attieksme.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzējs norāda, ka atšķirīga attieksme izskatāmajā lietā ir konstatējama atšķirīgā pārsūdzības kārtībā. Konstitucionālās sūdzības iesniedzēja ieskatā mantas īpašniekiem, ja kriminālprocess par noziedzīgi iegūtu mantu netiek izdalīts atsevišķā procesā, pastāv plašākas Satversmes 92. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas, ļaujot pārsūdzēt pieņemtos lēmumus arī kasācijas kārtībā.

Pretēji tam Saeima norāda, ka atbilstoši tiesu judikatūrai kasācijas sūdzības iesniegšanas tiesības tiek vienlīdz ierobežotas abām salīdzināmos apstākļos esošajām grupām. Proti, personas, kurām ir tiesības iesniegt kasācijas sūdzību, ir uzskaitītas Kriminālprocesa likuma 571. panta pirmajā daļā, un mantas īpašniekam tādas nav paredzētas. Tiesības iesniegt kasācijas sūdzību aizskartās mantas īpašniekam neparedz arī Kriminālprocesa likuma 111.¹ pants. Šādu tiesību normu interpretāciju apstiprina arī Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2012. gada 5. aprīļa lēmums lietā Nr. SKK-13/2012.

Satversmes tiesa savā praksē, noskaidrojot apstrīdēto tiesību normu tvērumu, vairākkārt uzsvērusi, ka lietas dalībnieku un pieaicināto personu viedoklis par tiesību normu saturu pats par sevi nav izšķirošs attiecīgās normas tiesisko seku noskaidrošanā, jo tiesību normu nevar izprast ārpus tās piemērošanas prakses un tiesību sistēmas, kurā tā funkcionē. Tādējādi Satversmes tiesa apliecina, ka tā respektē tiesību piemērotāju izpratni par

² Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1.punkts.

³ Satversmes tiesas 2008. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-25-01 8.punkts.

apstrīdētajām tiesību normām.⁴ Atbilstoši atziņai, kas izteikta Satversmes tiesas 2011. gada 8. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2010-52-03 11.punktā, gadījumā, kad tiesību normu iespējams interpretēt dažādi, jāizvēlas tā interpretācija, kura nodrošina pamattiesību aizsardzību augstākā līmenī. Šāda atziņa izriet no demokrātiskas un tiesiskas valsts principa, kas prasa, lai cilvēka tiesību un brīvību īstenošanas iespējas tiktu garantētas pēc iespējas plašākā apjomā. Tāpēc ikviena tiesību norma, no kuras izriet pamattiesību ierobežojums, ir jātulko pēc iespējas šauri.⁵ Vienlaikus Satversmes tiesā, izlemjot jautājumu par apstrīdēto normu tvērumu, būtiska nozīme ir Saeimas kā likumdevēja argumentiem, jo visupirms tieši šai institūcijai ir pienākums paskaidrot, kādas tiesiskās attiecības tā vēlējusies noregulēt ar apstrīdēto normu.⁶

Konkrētajā lietā likumdevējs likuma izstrādes dokumentos nav paudis nostāju par pārsūdzības tiesību apjomu, ne pieņemot apstrīdēto tiesību normu, ne arī Kriminālprocesa likuma 111.¹ pantu, kurā ietvertas aizskartā mantas īpašnieka tiesības. Vienlaikus Saeima atbildes rakstā ir atsaukusies uz tiesu praksi, atbilstoši kurai šādas pārsūdzības tiesības aizskartajam mantas īpašniekam nav paredzētas. Savukārt konstitucionālās sūdzības iesniedzēja argumenti par normas saturu konkrētajā gadījumā ir pamatoti tiesību zinātnieku kritikā par spēkā esošā regulējuma trūkumiem, nevis ar reāliem prakses piemēriem. Lai gan varu pievienoties paustajai kritikai par Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2012. gada 5. aprīļa lēmuma lietā Nr. SKK-13/2012 ietvertās motivācijas apjomu, tomēr Augstākās tiesas judikatūras esamība ļauj apšaubīt to, ka praksē mantas īpašnieku tiesības uz kasācijas sūdzības iesniegšanu pamata kriminālprocesā varētu tikt interpretētas plašāk. Uzskatu, ka Satversmes 91.panta pirmajā teikumā ietvertā vienlīdzības principa aizskārums konstatēšanai tomēr ir nepieciešams secināt, ka atšķirīgā attieksme ir ne vien teorētiski iespējama, bet arī eksistē praksē.

Papildus tam jāņem vērā, ka 2017. gada 22. jūnijā Saeima ir pieņēmusi grozījumus Kriminālprocesa likuma 571. panta pirmajā daļā, *expressis verbis* iekļaujot kriminālprocesā aizskarto mantas īpašnieku, kura mantai uzlikts arests, to subjektu skaitā, kam Kriminālprocesa likumā ir paredzētas tiesības iesniegt kasācijas sūdzību. Pamatojot nepieciešamību grozīt esošo regulējumu, Saeima ir norādījusi tieši uz esošo tiesu praksi, kura šādas tiesības ir liegusi.⁷ Minētie grozījumi stāsies spēkā 2017. gada 1. augustā.

Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertā vienlīdzības principa pārkāpums tālāk būtu vērtējams gadījumā, ja attiecībā uz abām šīm grupām tiktu attiecināta atšķirīga attieksme. Ievērojot iepriekš minēto, konkrētajā lietā, tomēr sliecos piekrist Saeimas paustajam viedoklim, ka konstitucionālās sūdzības

⁴ Sk. Satversmes tiesas 2014. gada 28. novembra sprieduma lietā Nr. 2014-09-01 20.2.2. punktu un Satversmes tiesas 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 22.2.2. punktu un Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2015-14-0103, 7.punkts .

⁵ Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2015-14-0103, 5.punkts

⁶ Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2015-14-0103, 4.1.punkts.

⁷ Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" anotācijas 1.2.4.punkts. Anotācija pieejama:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/AB2871419A747C7FC2258011002DD2FA?OpenDocument> (skatīta 13.07.2017).

iesniedzēja Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības apstrīdētā tiesību norma konstitucionālās sūdzības iesniegšanas brīdī neaizskāra.

Ievērojot, ka Satversmes tiesas lieta ir ierosināta tikai par vienlīdzības principa ievērošanu attiecībā uz konstitucionālās sūdzības iesniedzēja identificētajām salīdzināmos apstākļos esošajām grupām, viedoklī nepievērsīšos citiem aspektiem saistībā ar Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas otrā teikuma tiesiskumu.

Ar cieņu

tiesībsargs

Juris Jansons